

Odjeci Rezolucije Informbiroa u *Riječkome listu* (1948.–1949.)

Sanjin Matijević

Ovaj je rad doprinos proučavanju svakodnevice u Rijeci tijekom burnih događanja 1948./1949., kada Rezolucijom Informbiroa prestaje prijateljski odnos između novonastale Jugoslavije i SSSR-a. Analizom sadržaja Riječkoga lista dolazimo do zanimljivih spoznaja o odnosu jugoslavenskih vlasti prema Rezoluciji te tako možemo utvrditi o čemu je riječka javnost mogla, tj. smjela dobivati informacije. Rad se ne temelji samo na upućivanjima na izjave političara i na njihove prosvjetne note, već se odnos prema Rezoluciji Informbiroa utvrđuje i na temelju članaka o sportu i kulturi. Pokazalo se da se tijekom 1949. kriza pojačava te je javnost o njoj sve informiranija. Javlja se i veći broj članaka koji izravno napadaju SSSR. Sve je to popraćeno autorovim komentarima i zaključcima o tome koliko je zapravo informacija dospijevalo do javnosti i koliko su one bile istinite.

"Rezolucija o stanju u Komunističkoj partiji Jugoslavije"

Rezolucija Informbiroa¹ i sukob koji je uslijedio bili su velika prekretnica za tek nastalu socijalističku Jugoslaviju. Na planu je vanjske politike došlo do stvaranja novoga smjera, neovisna o SSSR-u, čime će položaj Jugoslavije "između dva bloka" postati više od puke geografske činjenice. Istodobno, na planu unutarnjega uređenja, došlo je do postupna odmaka od sovjetskoga modela države. Taj je model partijsko rukovodstvo na čelu s Titom prozvalo sustavom državnoga kapitalizma i vlasti "birokratske kaste" s imperijalističkim, odnosno fašističkim tendencijama te ga odbacilo.² Među ljudima koji se nisu slagali s tim društveno-političkim zaokretom bilo je rusofila, članova pojedinih frakcija unutar Partije, pa i onih s nacionalističkim stavovima koji su iskorištavali priliku da ostvare svoje ciljeve. Zbog takva su stava, odnosno otpora novoj Titovoj politici, izbacivani s radnih mjesta, isključivani iz Partije, završavali u zatvoru, a neki su i likvidirani. Upravo su zato o toj temi mnogi pisali, no po mišljenju nekih povjesničara, čiji su radovi korišteni pri izradi ovoga članka, od tih je radova malo onih koji pripadaju ozbiljnoj historiografiji.³

¹ Informbiro (Informacioni biro komunističkih i radničkih partija) osnovan je 1947. kao savez komunističkih partija koji je naslijedio Kominternu, a zapravo je služio kao instrument za provođenje politike SSSR-a izvan njegovih granica. Članice su Informbiroa bile partije Bugarske, Čehoslovačke, Francuske, Italije, Jugoslavije (u početku), Mađarske, Rumunjske, Poljske i SSSR-a. Na njegovu drugome zasjedanju u Bukureštu donesen je dokument pod naslovom *O stanju u KPJ*, kojim su po prvi put javno obznanjene razmirice između Jugoslavije i SSSR-a. Taj je dokument poznatiji pod nazivom Rezolucija Informbiroa. Informbiro je raspušten 1956.

² Banac, I., *Sa Staljinom protiv Tita*, Globus, Zagreb, 1990., str. 242.

³ Ivo Banac, autor knjige *Sa Staljinom protiv Tita*, smatra da se većina autora uglavnom bavila izvorima i posljedicama sukoba bez dublje sociološke analize procesa koji su se odvijali tijekom kriznih godina. Smatra i da su jugoslavenski povjesničari s dozom podcjenjivanja gledali na same izvojnike (osobe koje su poduprle Rezoluciju) u skladu s pokušajima Komunističke partije Jugoslavije/Saveza komunista Jugoslavije da umanjí značaj tih događaja. Nadalje, Berislav Jandrić, koji se također bavio tom temom, također smatra da zbog

Upravo zbog toga nedostatka historiografske literature za izradu je ovoga priloga korištena uglavnom knjiga *Sa Staljinom protiv Tita* Ive Banca i ponešto radovi Berislava Jandrića, koji su objavljeni u *Časopisu za suvremenu povijest* početkom devedesetih godina. Iako je dobra praksa koristiti što veći broj izvora pri izradi bilo kakva znanstvenoga rada, za ovu se priliku najboljim rješenjem pokazala upotreba isključivo znanstvene literature, kako bi se istraživanje dopunilo i zaokružilo provjerenim činjenicama i time povećala njegova kvaliteta.

Cilj je prije svega prikazati odjeke raskola Jugoslavije s istočnim blokom⁴ kroz članke u dnevnome tisku (u ovome je slučaju riječ o *Riječkome listu*, tj. današnjem *Novom listu*) i usporedbom s onim što je historiografija već znanstveno utvrdila o tim događajima dobiti sliku o tome što je točno široj javnosti bilo servirano kao "istina", a što je (tada) ostalo skriveno u usku krugu najviših partijskih dužnosnika.

Za obradu su građe odabrane godine 1948. i 1949., zato što su upravo one bile, po svemu sudeći, najznačajnije u cjelokupnome razdoblju sukoba. Godina 1948. bila je godina šoka i nevjerice, godina u kojoj se i prije i poslije objavljivanja Rezolucije⁵ o SSSR-u i Staljinu pisalo pozitivno, dok su kritike bile upućivane u neodređenome smjeru, prema tzv. "klevetnicima", a prve su se naznake sukoba uglavnom očitovale u odnosima s ostalim zemljama istočnoga bloka. Godine je 1949. došlo do definitivna raskola i otvorena sukoba sa SSSR-om, a naziralo se i približavanje zapadu⁶ kroz izbor Jugoslavije u Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda tijekom zasjedanja Generalne skupštine krajem iste godine.

Konačna je svrha ovoga članka dati skroman, no istodobno originalan pristup toj tematici, koji se može, a i trebao bi se, primjenjivati i u kontekstu drugih tema iz nove i suvremene povijesti, budući da se na takav način može saznati mnogo o tome kako se oblikovalo javno mnijenje. Pod tim se najviše misli upravo na totalitarne sustave kakav je bio jugoslavenski, kako je državni nadzor nad medijima bio neupitan, tj. nadzor nad onim što se (ne) objavljuje i na koji način. Zasiurno su takvi mediji odigrali ključnu ulogu u oblikovanju svijesti "običnoga čovjeka" o svijetu koji ga okružuje.

"Komunistička partija zadajila nas je ljubavlju prema domovini i bratskome SSSR-u"

političkih razloga ozbiljnijih radova gotovo i nema, a pritom navodi Bančevu knjigu kao najkompletniji rad o tome razdoblju.

⁴ Istočni blok izraz je koji se često upotrebljava za SSSR i njegove zemlje saveznice: Poljsku, Čehoslovačku, Mađarsku, Rumunjsku, Bugarsku i Albaniju do 1960.

⁵ O Rezoluciji se u *Riječkome listu* prvi put piše 1. srpnja 1948., u kontekstu izjave Centralnoga komiteta KPJ-a o samoj Rezoluciji.

⁶ Zapad je riječ koja se često koristi za SAD i njene zemlje saveznice u zapadnoj Europi, poput Velike Britanije i Francuske.

Prije svega treba napomenuti da materijali korišteni za ovaj članak nisu samo oni objavljeni od 1. srpnja nadalje, kada je objavljen prvi novinski članak o Rezoluciji, nego je u razmatranje uzeto cijelo godišće. Iako novine iz prvih šest mjeseci te godine ne govore o samome sukobu, postoji pregršt drugih članaka koji na ovaj ili onaj način obrađuju odnose Jugoslavije sa zemljama istočnoga bloka, iz kojih je moguće izvući zaključke o tome kako su se ti odnosi postupno mijenjali.

Ono što čitatelj *Riječkoga lista* može uočiti kao pravilnost jest to da je prva stranica (prosječno je opseg dnevnoga izdanja četiri stranice) uvijek rezervirana za udarne političke vijesti iz zemlje i iz svijeta (uglavnom iz socijalističkih zemalja) i za članke o odnosima velikih sila (SAD i SSSR). Slične su se vijesti mogle naći i na zadnjoj stranici, no one su se uglavnom ticale zemalja i događaja koji su bili "daleko" od Jugoslavije. Tako se naprimjer *Riječki list* bavi temama kao što su ukidanje monarhije u Rumunjskoj, pad višestranačke vlade u Čehoslovačkoj, Kineski građanski rat, sovjetsko-američka prepucavanja itd.

Uz te teme, koje više-manje nisu ključne za temu ovoga istraživanja, česti su članci koji govore o odnosima KPJ-a i Jugoslavije sa zemljama istočnoga bloka i bliskim komunističkim partijama. Prvi je takav članak izvješće sa sjednice Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije⁷, u čijem se naslovu obznanjuje ratifikacija Ugovora o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći, potpisana s Mađarskom, Rumunjskom i Bugarskom,⁸ čime se očito želi poslati poruka o važnosti toga čina, odnosno o privrženosti Jugoslavije zemljama "narodne demokracije". Početkom 1948. objavljuju se i brojni članci o aktivnostima vodećih političara susjednih zemalja (između ostaloga, kako i druge zemlje međusobno potpisuju slične ugovore) i "sestrinskih" komunističkih partija. Ti su članci postupno tijekom godine postajali sve rjeđi, a na kraju su se povremeno pojavljivali samo članci o međunarodnim aktivnostima SSSR-a. Njihovo su mjesto zamijenile različite prosvjedne note povodom kršenja bilateralnih sporazuma, graničnih incidenata, brojnih napada na jugoslavenske građane u inozemstvu itd. Nesumnjivo, ta pojava je u izravnoj vezi sa zaoštavanjem odnosa Jugoslavije i SSSR-a, do čega je došlo nakon Rezolucije.

Vrlo je važno spomenuti da je otprilike godinu dana (veljača 1948.–veljača 1949.) u *Riječkome listu* objavljivana jednom u nekoliko tjedana (ponekad i češće) serija članaka pod naslovom *Iz bratskog SSSR-a*. Prvi u nizu⁹ odnosio se na petogodišnjicu obrane Staljingrada i

⁷ *Riječki list*, 10. siječnja 1948.

⁸ Slični su ugovori prethodno potpisani s SSSR-om, Albanijom, Poljskom i Čehoslovačkom.

⁹ *Riječki list*, 4. veljače 1948.

u njemu se veličalo junaštvo pripadnika Crvene armije pri obrani grada. Svi ostali članci u toj seriji također su poslužili veličanju Sovjetskoga Saveza i njegovih "uspjeha", posebice na poljima gospodarstva i društvenoga razvitka, a pojavljuju se i izvanserijski članci koji na gotovo identičan način obrađuju funkcioniranje sovjetskoga društveno-ekonomskoga sustava. Tako primjerice jedan članak obrađuje pitanje privatnoga vlasništva u SSSR-u, a ono je okarakterizirano kao "najnapredniji sistem u svijetu", koji "u najvećoj mjeri doprinosi porastu i blagostanju zemlje i svakog sovjetskog građanina".¹⁰ Većina je tih članaka (ako ne i svi) vjerojatno bila propagandna karaktera, tj. njima se građane htjelo uvjeriti da je SSSR uzor koji Jugoslavija treba slijediti, budući da je Jugoslavija u tome razdoblju zbilja i oponašala sovjetski model države. Zanimljivo je i to da su se ti članci nastavili objavljivati i nakon objave Rezolucije do prvih mjeseci 1949., a otprilike su prestali kad se retorika počela zaoštravati. Slična serija članaka o drugim zemljama istočnoga bloka pod nazivom *Iz zemalja narodne demokracije* također se objavljivala otprilike u istome razdoblju, ali nikad u istim novinama kad i prethodno spomenuti članci o SSSR-u.

Objavljena je i serija od desetak članaka pod nazivom *Falsifikatori historije*¹¹, kojima se Sovjetski informacijski biro obračunavao s angloameričkim viđenjem događaja koji su prethodili Drugomu svjetskomu ratu.¹² Između ostaloga, ima govora i o tome kako je sovjetska agresija na baltičke države, istočni dio Poljske i na Besarabiju bila nužna radi stvaranja protunacističkoga fronta. S obzirom da je poznato da okupacija tih područja nije nikako mogla imati ulogu stvaranja protunacističkoga fronta, vidljivo je da je i to jedna vrsta propagande kojom se pokušavalo prikriti politiku SSSR-a prije operacije Barbarossa. Kako su takvi članci našli mjesto i u *Riječkome listu*, može se zaključiti da se i na taj način pokušavala stvoriti pozitivna slika o SSSR-u, usprkos tomu što su *Falsifikatori historije* zapravo sami "falsifikatori".

Povodom tridesetogodišnjice Crvene armije objavljen je članak u kojemu se opisuje njen razvoj tijekom godina i njena uloga danas, a pred kraj članka navodi se i da "narodi Jugoslavije – trajno povezani čvrstim savezima sa svim demokratskim zemljama pod moćnom zaštitom Sovjetskog saveza i njegove Armije – odlučno koračaju prema svojoj ljepšoj budućnosti, puni pouzdanja i ljubavi prema sovjetskim narodima i njihovom velikom Vođi

¹⁰ Isto, 4. svibnja 1948.

¹¹ Isto, 18.–28. veljače 1948.

¹² Problem je, prema članku, nastao zbog nesuglasica oko objavljivanja zajedničkoga izvještaja o radu nacističke diplomacije. Može se pretpostaviti da je bilo kritika na račun sovjetskih vanjskopolitičkih poteza prije početka rata, jer je Sovjetski informacijski biro već u prvome članku osjetio potrebnu da istakne ulogu američkoga kapitala u gospodarskoj obnovi Njemačke tijekom tridesetih godina 20. stoljeća.

(Staljinu, nap. S. M.).¹³ Takve opaske nisu zapravo ništa čudno i samo potvrđuju tadašnji smjer jugoslavenske politike kao dijela jedne šire zajednice socijalističkih zemalja na čelu sa SSSR-om i Staljinom, kojemu se suptilno pišući velikim prvim slovom riječ vođa daje najuzvišenije mjesto u toj zajednici. Međutim zanimljivo je da je taj članak objavljen nakon Kardeljevih susreta sa Staljinom i Molotovom u Moskvi, kada je Kardelj dobio oštre kritike na račun politike koju vodi KPJ bez konzultacija sa SSSR-om, a u pogledu Albanije i na račun Bledskoga sporazuma Jugoslavije i Bugarske iz 1947. Smatra se i da je baš taj događaj označio početak sukoba sa SSSR-om.¹⁴ Sama činjenica da Tito nije osobno došao u Moskvu dodatno je razljutila Staljina.¹⁵ O tome u dnevnome tisku nema ni riječi, što govori u prilog tomu da je tadašnjem vrhu KPJ-a bilo izuzetno važno da te informacije ne dospiju u javnost i da se stvori privid posve normalnih odnosa. O ljubavi prema SSSR-u bilo je riječi i na Drugome kongresu Društva za kulturnu suradnju Jugoslavije sa SSSR-om, jer, kako naslov članka o tome događaju kaže, "Ljubavlju prema Sovjetskom Savezu obilježen je čitav društveni i politički život naše zemlje".¹⁶ Predsjednik Društva Boris Zihel¹⁷ (koji će kasnije biti jedan od "kolebljivaca"¹⁸ po pitanju Rezolucije, no naknadno će pod pritiskom promijeniti stajalište¹⁹) u svome prigodnome govoru istaknuo je da, što se tiče kulture, "demokratski tabor" na čelu sa SSSR-om predstavlja "apoteozu kulturnog stvaralaštva prošlosti, pretvaranja kulturnih tradicija u polaznu tačku za izgrađivanje nove općečovječanske kulture, nacionalne po formi, socijalističke po sadržaju".²⁰ Također, jedan članak o sovjetskoj izložbi na Zagrebačkome velesajmu govori o tome kako ona "daje dojam brzog napretka i porasta industrijske moći naroda koji pod vodstvom svog velikog vođe i učitelja Staljina kroče ka boljem životu – ka komunizmu", a Staljinu se dodatno odaje počast komentarom da sa slike izvještene na zidu "odlučnim korakom i blagim očinskim smješkom pozdravlja nas – veliki Staljin".²¹ To govori u prilog tomu da se zajedništvo sa "socijalističkim taborom" pod vodstvom "velikoga vođe²² i učitelja" Staljina promoviralo u svim aspektima društvenoga djelovanja.

¹³ *Riječki list*, 22. veljače 1948.

¹⁴ Banac, I., nav. dj., str. 52.

¹⁵ Na i. mj.

¹⁶ *Riječki list*, 9. ožujka 1948.

¹⁷ Boris Zihel (1910.–1975.) bio je marksistički filozof i političar. Svojedobno je bio komesar za ideologiju Agitpropa CK-a KPJ-a.

¹⁸ Osobe koje se nisu ni pozitivno, ali ni negativno (!) očitovale o Rezoluciji.

¹⁹ Banac, I., nav. dj., str. 81–82.

²⁰ *Riječki list*, 9. ožujka 1948.

²¹ Isto, 13. svibnja 1948.

²² Zanimljivo, riječ "vođa" taj je put napisana bez velika "V".

Godine je 1948. bila treća obljetnica potpisivanja Ugovora o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći između Jugoslavije i SSSR-a. Bila je popraćena prigodnim člankom na početku kojega se ističe da će taj datum ostati "zauvijek važan datum ne samo u historiji naših naroda nego i u općoj historiji poslijeratnog svijeta".²³ Uslijedio je i telegram čestitke Tita Staljinu, na koji je ovaj poslao prigodan odgovor, isto u obliku telegrama. To je bio prvi i posljednji put da se u *Riječkome listu* (1948. i 1949.) pojavio bilo kakav napis koji potpisuje osobno Staljin. Treba napomenuti da je tada već krenula tirada optužaba na račun KPJ-a, počevši s tzv. Prvim pismom od 27. ožujka 1948., na obljetnicu rušenja vlade Cvetković-Maček,²⁴ pa prema tome ti članci i telegrami ne mogu biti ništa drugo negoli pokušaj prikrivanja stvarnoga stanja stvari.

Nadalje, u *Riječkome listu* objavljen je i dugačak popis parola za proslavu Praznika rada.²⁵ Između ostaloga, dio parola odnosio se i na SSSR, a sama činjenica da su to bile službene parole korištene tijekom prvomajskih proslava, govori dodatno u prilog tomu kakav je stav javnosti htjela polučiti KPJ. Parole o kojima je riječ sljedeće su:

Živjela velika zemlja socijalizma, moćni Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika!

Živio Sovjetski Savez, zemlja slobode, napretka i sretnog života sovjetskih ljudi!

Živio Sovjetski Savez, zaštitnik slobode i nezavisnosti naroda!

Živio veliki vođa i učitelj naprednog čovječanstva drug Staljin!

Živio herojski sovjetski narod, prvoborac na putu ka komunizmu!

Živjela osloboditeljica Evrope od fašističkih zavojevača, herojska Sovjetska armija!

Živjela slavna Sovjetska armija, budni stražar mira u svijetu!

Živjelo vječno prijateljstvo i bratstvo naroda Sovjetskog Saveza i Jugoslavije!

Neka živi neraskidivo borbeno bratstvo naše i sovjetske armije!

Ironično, vrlo brzo nakon objavljivanja tih parola shvatilo se da prijateljstvo SSSR-a i Jugoslavije i nije baš toliko vječno, a i borbeno bratstvo armija zamijenile su napetosti na istočnim granicama Jugoslavije.

Treba reći da ni sami sovjetski političari, usprkos tadašnjim nesuglasticama, nisu prestali podupirati Titovu Jugoslaviju. Tako recimo *Riječki list* prenosi da je na konferenciji ministara vanjskih poslova, koja je trebala riješiti pitanje poslijeratne austrijske države i njenih granica, sovjetska delegacija potpuno podržavala jugoslavensko stajalište u pogledu

²³ *Riječki list*, 11. travnja 1948.

²⁴ Isto, 13. travnja 1948.

²⁵ Isto, 25. travnja 1948.

slovenske Koruške.²⁶ Sovjetska se pozicija promijenila tek iduće godine, kada je zapravo i zaključen sporazum o granicama. To je vjerojatno učinjeno djelomično i s namjerom da se Jugoslavija "kazni", što je bio ujedno i udar slovenskomu domoljublju i smatra se glavnim razlogom zašto je u Sloveniji, koja je prije toga uvelike podupirala SSSR, utjecaj ibeovaca bio vrlo slab.²⁷

Vrlo značajan događaj u cijeloj toj priči jest i smjena Andrije Hebranga i Sretena Žujovića – Crnog s visokih dužnosti u Partiji i državi. Sreten Žujović smijenjen je zbog svoje javne podrške Rezoluciji i suprotstavljanja Titu,²⁸ dok su veze Andrije Hebranga sa Sovjetima mnogo nejasnije i vjerojatnije je da je njegov sukob s Titom posljedica njegovih za Partiju prenacionalističkih stavova.²⁹ Prva naznaka u *Riječkome listu* da ta dvojica više nisu među utjecajnim ljudima u KPJ-u vrlo je kratak članak o rekonstrukciji vlade FNRJ-a, u kojemu piše da su Žujović i Hebrang smijenjeni s položaja ministara, bez ikakva daljnijeg objašnjenja ili komentara.³⁰ To je dobilo i svoj nastavak u članku u kojemu su objavljeni zaključci plenuma Saveznoga odbora Narodne fronte Jugoslavije, među kojima je odluka da se Hebranga i Žujovića isključi iz Narodnoga fronta zbog "neprijateljskog i protivnarodnog rada".³¹ Idući put radilo se o njihovu isključenju iz KPJ-a općenito zbog istih razloga, a znakovito je da se to objavilo na isti dan kad je objavljena i reakcija na Rezoluciju, u kojoj se, između ostaloga, izražava čuđenje zbog toga što su im potpisnici Rezolucije stali u zaštitu.³² U detaljnijem obrazloženju isključenja nije bilo rečeno izriječno da je taj slučaj u direktnoj vezi s Rezolucijom, ali to se impliciralo s opaskom da je Hebrang "klevetao CK KPJ i pojedine članove CK KPJ pred našim prijateljima iz Sovjetskog Saveza", no gotovo cijela optužba fokusirala se više-manje na njihovo "sabotiranje" jugoslavenskoga gospodarskoga plana, a spomenuta je i Hebrangova navodna uloga ustaškoga špijuna.³³ Nakon toga nije se više pisalo izravno i detaljnije o bilo komu od njih dvojice (kasniji članci samo su ih spominjali u kontekstu podrške koju im je dalo vodstvo SSSR-a u svojim notama).

Dana 1. srpnja 1948. objavljen je odgovor na Rezoluciju i pismo koje je CK KPJ-a poslao na samo zasjedanje s obrazloženjem zašto jugoslavenska delegacija neće prisustvovati zasjedanju. Bitno je navesti nekoliko činjenica: po prvi put obznanjuje se javnosti da se

²⁶ Isto, 5. svibnja 1948.

²⁷ Banac, I., nav. dj., str. 182.

²⁸ Isto, str. 120.

²⁹ Isto, str. 115–116.

³⁰ *Riječki list*, 7. svibnja 1948.

³¹ Isto, 22. lipnja 1948.

³² Isto, 1. srpnja 1948.

³³ Na i. mj.

prepiska sa CK-om SKP(b)-a³⁴ vodi već nekoliko mjeseci i da se cijelo vrijeme vrte uglavnom iste optužbe protiv smjera politike KPJ-a koje su izražene i u Rezoluciji. Navodi se da ta pisma nisu mogla biti objavljena prije nego što ih sam CK SKP(b) nije odlučio objaviti. Iako se na same optužbe odgovorilo negiranjem i izražavanjem žaljenja što se na takav način provodi hajka na KPJ i Jugoslaviju, ni jednom se riječju ne spominje neprijateljstvo prema SSSR-u ili ostalim zemljama istočnoga bloka. Dapače, navodi se kao suluda pomisao da Jugoslavija može razvijati socijalizam bez pomoći SSSR-a i zemalja "narodne demokracije", no da CK KPJ-a smatra da je za takvo što potrebna i suradnja druge strane. Spominje se i činjenica da se u nekima od tih zemalja odvijaju aktivnosti kojima se "vrijedaju narodi Jugoslavije, njihova država i državni predstavnici", što u konačnici narušava dobre odnose tih zemalja s Jugoslavijom.³⁵ Osoba koja nije imala nikakve veze s visokom politikom morala je biti zapanjena čitajući *Riječki list* toga dana, budući da nikakvih naznaka za takvo što prije nije bilo. Jasno je i to da odgovorom na Rezoluciju CK KPJ-a još uvijek nije otvoreno krenuo protiv SSSR-a i drugih zemalja, niti je htio da javnost to tako doživi. Bez obzira na to, Tito je taj napad doživio kao napad na državu, a ne sukob oko ideologije i zasigurno je shvatio što znači Staljinova poruka "zdravim snagama" u KPJ-u da prisile svoje rukovodioce da priznaju svoje pogreške.³⁶

Odmah po objavi reakcije na Rezoluciju počeli su pristizati brojni telegrami podrške CK-u KPJ-a i Titu, koje je *Riječki list* uredno objavljivao. Obično bi telegram bio poslan povodom kakva protestnoga mitinga ili održavanja sjednice kojega partijskoga ili frontovskoga tijela, koje bi zatim donijelo neku vrstu rezolucije kojom podržava partijsku liniju. To je potrajalo mjesecima nakon Rezolucije, bolje rečeno tijekom čitava obrađenoga razdoblja. Tako naprimjer radnici poduzeća *Aleksandar Ranković* iz Rijeke (nekadašnje ime tvornice *Torpedo*) na mitingu podržavaju odgovor CK-a KPJ-a na Rezoluciju, a navodi se da je miting završio "u znaku oduševljenja i odanosti svih radnika našoj Partiji i maršalu Titu".³⁷ Slične su telegrame slali i radnici *3. maja*,³⁸ *Transjuga*,³⁹ *Jadrolinije*⁴⁰ itd. Na jednome mitingu radnika Rijeke govorio je čak i član Politbiroa CK-a KPH-a Marko Belinić⁴¹, koji je ocijenio optužbe Informbiroa neutemeljenima, no izjavio je i da "nema ni jednog naroda ni

³⁴ Centralni komitet Svesavezne komunističke partije (boljševika).

³⁵ *Riječki list*, 1. srpnja 1948.

³⁶ Banac, I., nav. dj., str. 127.

³⁷ *Riječki list*, 2. srpnja 1948.

³⁸ Na i. mj.

³⁹ Isto, 7. srpnja 1948.

⁴⁰ Isto, 11. srpnja 1948.

⁴¹ Marko Belinić (1911.–2004.) bio je političar i borac NOB-a. Tijekom života obnašao je mnoge funkcije u Partiji i u državi, a između ostaloga bio je i član CK-a KPH-a.

radničke klase ni partije na svijetu koji vole i cijene Sovjetski Savez više nego mi", uz navodno "burno odobravanje".⁴² Radnici Rijeke iskazali su svoju podršku i mjesec dana kasnije, kada je naveden cijeli niz poduzeća (kao npr. *Tvornica papira*) koja protestiraju protiv Rezolucije pod zajedničkim nazivnikom "trudbenici Rijeke".⁴³ Osim gradskih poduzeća telegrame su slali primjerice i gradski odbori Narodnoga fronta⁴⁴ i Antifašističkoga fronta žena⁴⁵, a i građani nekih drugih mjesta, kao što je Pula.⁴⁶ Da bi sve bilo još smješnije, jedan telegram podrške koji su uputili neki riječki ulični odbori NF-a spominje "ljubav koju gajimo prema SSSR-u koju je razvijala baš naša Partija" i ona navodno "svakim danom postaje sve jača i jača",⁴⁷ no o tome nešto kasnije. Podršku CK-u KPJ-a dali su svojim telegramima i neki službenici jugoslavenske diplomacije, poput onih u Mađarskoj i Švicarskoj.⁴⁸ Ti brojni primjeri pokazuju da je Partija imala jak interes u održavanju slike o jedinstvu jugoslavenskih građana, a povrh svega i same Partije, u odnosu na Rezoluciju i stav istočnoga bloka. U cijeloj priči Rijeka je jako interesantna ne samo zbog činjenice da su svi ti podatci mahom iz *Riječkoga lista* nego i zato što Banac upravo Rijeku navodi kao jedno od jačih uporišta ibeovaca.⁴⁹ Možda je razlog objavljivanju svih tih silnih telegrama bila upravo želja da se prikrije previranje u Okružnome komitetu. Kako su većinu telegrama potpisali radni kolektivi raznih riječkih poduzeća, zanimljivo je spomenuti i da su se u jednoj riječkoj tvornici radnici učlanjeni u Partiju požalili na niske plaće i zbog toga ih se optužilo da su ibeovci. Nažalost, ne navodi se o kojoj je točno tvornici riječ.⁵⁰ Osim toga neki podatci govore i o tome da su velik broj ibeovaca u Rijeci činili Talijani koji su nakon Rezolucije stali uz Talijansku KP i KP Slobodnog teritorija Trsta (o KP STT-a piše se i u *Riječkome listu* povodom raskola u njezinu CK-u, tj. formiranja tzv. Vidalijeve⁵¹ grupe, koja je poduprla Rezoluciju, gdje se navodi da CK KP-a STT-a poziva na borbu protiv frakcionaša⁵²). Da bi se

⁴² *Riječki list*, 13. srpnja 1948.

⁴³ Isto, 2. kolovoza 1948.

⁴⁴ Isto, 10. srpnja 1948.

⁴⁵ Isto, 14. srpnja 1948.

⁴⁶ Isto, 10. srpnja 1948.

⁴⁷ Isto, 20. srpnja 1948.

⁴⁸ Isto, 5. srpnja 1948.

⁴⁹ Banac, I., nav. dj., str. 178.

⁵⁰ Isto, str. 153.

⁵¹ Vittorio Vidali (1900.–1983.) bio je komunist staljinističke orijentacije. Obnašao je dužnost generalnoga sekretara CK-a KP-a STT-a, a poznat je i kao vođa članova te iste KP koji su stali uz Rezoluciju (uglavnom je riječ o Talijanima). Također je poznat i kao Staljinov čovjek i plaćeni ubojica.

⁵² *Riječki list*, 15. srpnja 1948.

smirila situacija, organizirani su i radnički mitinzi, npr. u 3. maju, no lokalni partijski dužnosnici uglavnom nisu uspjeli uvjeriti Talijane u ispravnost stava CK-a KPJ-a.⁵³

Naznake da se iza Rezolucije krije mnogo dublji sukob nego što je to moglo biti jasno iz prvotnih natpisa različite su prosvjedne note i članci upućeni mahom državama istočnoga bloka o događajima koji su se u njima zbivali. Važno je naglasiti da u toj fazi nije bilo takvih članaka u kojima se spominjao SSSR, a nesumnjivo je i u toj zemlji bilo propagande protiv Tita i CK-a KPJ-a. Taj trend očito je pratio Staljinov način obračunavanja s jugoslavenskim rukovodstvom, budući da nakon Rezolucije on osobno nikad nije javno napadao Tita, već je to prepuštao upravo niže rangiranim političarima u SSSR-u i u satelitskim zemljama.⁵⁴ Primjera ima mnogo, pa će zato ovdje biti citirani samo neki. "Sezonu" je otvorila Vlada FNRJ-a notom Albaniji zbog nekoliko uglavnom verbalnih incidenata u toj zemlji čija je svrha bila blaćenje Tita i CK-a KPJ-a.⁵⁵ Jugoslavensko veleposlanstvo u Pragu protestiralo je zbog napisa u čehoslovačkome tisku, koji je tvrdio da se jugoslavenski građani ne mogu slobodno kretati po zemlji.⁵⁶ Demokratski savez južnih Slavena (DSJS), organizacija koja je djelovala u Mađarskoj vladi, prosvjedovao je zbog uhićenja nekih njihovih članova i dodatno zbog oduzimanja zastupničkoga mandata jedinomu predstavniku DSJS-a u Narodnoj skupštini Mađarske.⁵⁷ DSJS dolazi još jednom u prvi plan kada je mađarsko Ministarstvo unutarnjih poslova dopisniku Tanjuga⁵⁸ zabranilo prisustvovanje izvanrednomu kongresu te organizacije.⁵⁹ Po sličnome su obrascu uslijedile i prosvjedne note Rumunjskoj,⁶⁰ Mađarskoj,⁶¹ Bugarskoj⁶² (Bugarska je preko svoje Direkcije za štampu prvotno poslala poruku da odnosi ostaju isti⁶³), a s vremenom razlozi za slanje tih nota postali su sve ozbiljniji, kao što je primjerice nova nota Albaniji zbog zadržavanja jugoslavenskih građana u toj zemlji, a koji su izrazili želju da se vrate kući.⁶⁴ Bio je i jedan izolirani slučaj objavljivanja prosvjedne note upućene Jugoslaviji zbog govora Petra Stambolića⁶⁵, u kojemu je optužio vlade Bugarske i Mađarske da imaju teritorijalne pretenzije na Jugoslaviju, što su one naravno

⁵³ Jandrić, B., *Djelatnost sljedbenika Rezolucije Informbiroa u Hrvatskoj 1948.–1953.*, Časopis za suvremenu povijest, god. 26, br. 2, 1994., str. 322–323.

⁵⁴ Banac, I., nav. dj., str. 128.

⁵⁵ *Riječki list*, 4. srpnja 1948.

⁵⁶ Isto, 5. srpnja 1948.

⁵⁷ Isto, 11. srpnja 1948.

⁵⁸ Telegrafaska agencija nove Jugoslavije.

⁵⁹ *Riječki list*, 3. kolovoza 1948.

⁶⁰ Isto, 27. kolovoza 1948.

⁶¹ Isto, 29. kolovoza 1948.

⁶² Isto, 2. rujna 1948.

⁶³ Isto, 3. srpnja 1948.

⁶⁴ Isto, 17. listopada 1948.

⁶⁵ Petar Stambolić (1912.–2007.) bio je političar i borac NOB-a. Od 1982. do 1983. bio je predsjednik Predsjedništva SFRJ-a.

negirale.⁶⁶ Osim političara prosvjeduju i književnici. U jednome broju *Književnih novina*, glasila Saveza književnika Jugoslavije, upućuje se prosvjed sovjetskim književnicima Gladkovu, Tihonovu i drugima zbog negiranja uloge KPJ-a i Tita u razvoju socijalizma i ljubavi prema tekovinama SSSR-a u Jugoslaviji i davanja podrške Rezoluciji, a *Riječki list* prenosi je u cijelosti. Među potpisnicima su bili Vladimir Nazor, Viktor Car Emin, Slavko Kolar, Jure Kaštelan, Miroslav Krleža, Mato Lovrak, Ranko Marinković i drugi.⁶⁷

Brojni su članci opisivali i razne incidente koje su jugoslavenski državljani doživljavali u zemljama istočnoga bloka, poput onoga s dopisnikom Tanjuga u Mađarskoj, primjerice "učenici u privredi"⁶⁸ koji su bili u Čehoslovačkoj odlučili su se vratiti kući zbog policijskoga progona i uhićenja njihovih kolega.⁶⁹ Otprilike tjedan dana novine su objavljivale članke o daljnjem razvoju situacije, a na kraju je objavljena i izjava jednoga istaknutoga člana Narodne omladine, koji je ustvrdio da oni više nisu "mogli trpiti klevete i laži protiv naše zemlje, protiv našeg rukovodstva s drugom Titom na čelu".⁷⁰ Isto su postupili i učenici iz Poljske, nakon što su napadnuti zbog telegrama podrške Titu i Partiji.⁷¹ Još je jedan primjer i pokušaj nekih Bugara s jugoslavenskim državljanstvom, koji su pobjegli preko granice, da onemoguće rad NF-a Jugoslavena u Sofiji.⁷² Situacija je u konačnici kulminirala i službenom zabranom rada NF-a Jugoslavena u Bugarskoj.⁷³ U Mađarskoj je policija nasilno skinula Titove slike s vlaka u kojemu su se vozili jugoslavenski omladinci, očito u vezi s politikom Informbiroa.⁷⁴

Polako počinje i razdoblje poništavanja bilateralnih ugovora, pa tako Čehoslovačka otkazuje turistički ugovor s Jugoslavijom i naređuje svojim građanima da napuste Jugoslaviju.⁷⁵ Kao odgovor na to objavljuje se članak o tome kakve su sve pozitivne komentare čehoslovački turisti ostavljali u knjigama gostiju (svi se žele vratiti dogodne).⁷⁶

Objavljene su i neke obavijesti o bježanju jugoslavenskih građana preko granice, no spominju se i građani drugih zemalja koji bježe u Jugoslaviju. Najpoznatiji primjer iz razdoblja neposredno nakon Rezolucije pokušaj je bijega skupine pukovnika Jugoslavenske armije, Vladimira Dapčevića, preko rumunjske granice, koji *Riječki list* donosi bez dodatnih

⁶⁶ *Riječki list*, 9. studenoga 1948.

⁶⁷ Isto, 30. prosinca 1948.

⁶⁸ Zastarjeli naziv za učenike strukovnih škola.

⁶⁹ *Riječki list*, 17. rujna 1948.

⁷⁰ Isto, 25. rujna 1948.

⁷¹ Isto, 13. listopada 1948.

⁷² Isto, 21. rujna 1948.

⁷³ Isto, 5. listopada 1948.

⁷⁴ Isto, 24. rujna 1948.

⁷⁵ Isto, 25. kolovoza 1948.

⁷⁶ Isto, 24. rujna 1948.

objašnjenja.⁷⁷ Taj je pokušaj završio neuspjehom, nakon što je kao posljednji bjegunac uhvaćen isti taj pukovnik Dapčević na mađarskoj granici, o čemu je isto dana kratka obavijest.⁷⁸ On je bio jedan od onih koji se nikad nisu odrekli prosovjetskih stavova, usprkos tomu što je prošao kaznionicu na Golome otoku, a 1958. pobjegao je u Albaniju, čije mu je rukovodstvo priznalo status člana CK-a "nove" KPJ, osnovane u egzilu.⁷⁹ O prebjezima iz susjednih zemalja govore nam članci više statističke prirode, u kojima se navodi da ti ljudi žele ostati živjeti u Jugoslaviji zbog progona na političkoj osnovi u njihovim matičnim zemljama.⁸⁰ Nesumnjivo, ti su slučajevi poslužili kao vrlo korisno propagandno oružje vodstvu KPJ-a.

Nakon Rezolucije gotovo se svaki veći politički događaj u Jugoslaviji koristio i za donošenje rezolucija o Informbirou i optužbama protiv KPJ-a i Jugoslavije, a Tito je (logično) prednjačio u spominjanju toga u svojim izlaganjima. *Riječki list*, dakako, sve je to uredno prenosio, ako ne sve onda zasigurno najbitnije. Prva je takva rezolucija bila ona Jedinostvenih sindikata Jugoslavije (JSJ), kojom se optužbe Informbira odlučno odbijaju i ističe se da je Partija uvijek odgajala ljude s ljubavlju prema SSSR-u.⁸¹ Neposredno nakon zasjedanja JSJ-a održavao se Peti kongres KPJ-a (21.–28. srpnja 1948.). Na njemu je usvojena Rezolucija o radu CK-a KPJ-a, kojom se i službeno potvrdila ispravnost partijske linije i svega što je dosad učinjeno.⁸² Objavljen je i Titov referat na Kongresu, u kojemu je podvukao kako je Jugoslavija uvijek surađivala sa zemljama narodne demokracije, čak ponekad i potpisivala ugovore na svoju štetu (u slučaju Albanije) i da će se raditi "svim silama na tome da se odnosi između naše Partije i SKP(b) poprave".⁸³ Spomenuo je i "nepokolebljivu vjernost" KPJ-a nauku Marxa, Engelsa, Lenjina i Staljina (što nas dovodi do razloga zašto su frontovci Rijeke također govorili pozitivno o Staljinu⁸⁴).⁸⁵ Donesena je i rezolucija o odnosu KPJ-a prema Informbirou, kojom je još jednom potvrđen prijašnji stav o negiranju svih optužbi, a izražava se i potreba da se sve nesuglasice sa SKP(b)-om razriješe.⁸⁶ Takve su se rezolucije nastavile donositi i dalje tijekom godine (i Narodna skupština FNRJ-a donosi rezoluciju o

⁷⁷ Isto, 19. kolovoza 1948.

⁷⁸ Isto, 8. rujna 1948.

⁷⁹ Banac, I., nav. dj., str. 245.

⁸⁰ *Riječki list*, 26. rujna i 4. studenoga 1948.

⁸¹ Isto, 15. srpnja 1948.

⁸² Isto, 29. srpnja 1948.

⁸³ Isto, 23. srpnja 1948.

⁸⁴ Usp. bilješku 37 u ovome radu i njoj pripadajući tekst.

⁸⁵ *Riječki list*, 23. srpnja 1948.

⁸⁶ Isto, 31. srpnja 1948.

Informbirou⁸⁷), uz više-manje istu suštinu, što zapravo nije ni čudno, jer su sve niže partijske organizacije i državne strukture očito morale slijediti zaključke Petoga kongresa KPJ-a.

Vanjska je politika Jugoslavije bila i nakon Rezolucije još uvijek naklonjena SSSR-u. Zanimljivo je to da je vrijedilo i obrnuto. Jugoslavenska je delegacija na Dunavskoj konferenciji u Beogradu potpuno podržavala sovjetski prijedlog Konvencije o plovidbi Dunavom,⁸⁸ dok je Sovjetska delegacija na zasjedanju Vijeća sigurnosti UN-a podržala jugoslavensku pritužbu na račun ponašanja američkih snaga na Slobodnom teritoriju Trsta.⁸⁹ I jugoslavenska delegacija pri UN-u podupirala je Sovjete, primjerice njihov prijedlog o smanjenju naoružanja.⁹⁰ O tome je govorio Kardelj, a zanimljivo je da je upravo on godinu dana poslije bio taj koji je na istome mjestu osudio SSSR i njegovu politiku prema Jugoslaviji.⁹¹

Naposljetku se može zaključiti da je 1948. bila godina velika šoka za cijelu jugoslavensku javnost, budući da je Rezolucija objavljena praktički bez ikakve prethodne naznake. Vjerojatno je djelomično i samo vodstvo KPJ-a ostalo zatečeno takvim razvojem događaja. Naravno, pogrešno bi bilo zaključiti da su Tito i ostatak Politbiroa tomu pristupili naivno i bez razmišljanja. Odlučnost stava koji je pokazan u odgovoru na Rezoluciju govori o tome da Tito nije imao namjeru prihvatiti Staljinovu "kritiku" i sigurno je želio da i jugoslavenska javnost dobije takav dojam, a s druge strane svi su spomeni ljubavi prema SSSR-u i Staljinu (krajem godine održala se proslava Oktobarske revolucije u cijeloj Jugoslaviji, pa i u Rijeci,⁹² a Staljinu su poslani i telegrami čestitke povodom njegova 79. rođendana⁹³) vrlo vjerojatno bili pokušaj da se sve opcije ostave otvorene, jer zasigurno se na samome početku krize nije moglo znati točno kako će se ona odvijati i kakva će biti sudbina Jugoslavije. Vidi se i da je Partija htjela ostaviti dojam jake i monolitne organizacije zataškavanjem brojnih slučajeva "protudržavne" djelatnosti (npr. o pojedinim slučajevima koje spominju Banac i Jandrić gotovo da nema ni riječi u novinama), a kad se o čemu takvu i pisalo (kao u slučaju Dapčevića), ne bi se objavila cijela istina. Pokazalo se da je to bio samo uvod u potpuno otvoren sukob koji je počeo u drugoj polovici 1949., kada je, između ostaloga, objavljena i Druga rezolucija Informbiroa.

⁸⁷ Isto, 2. listopada 1948.

⁸⁸ Isto, 6. kolovoza 1948.

⁸⁹ Isto, 7. kolovoza 1948.

⁹⁰ Isto, 13. listopada 1948.

⁹¹ Isto, 28. rujna 1949.

⁹² Isto, 9. studenoga 1948.

⁹³ Isto, 22. prosinca 1948.

"Klevetnička kampanja nema ništa zajedničko sa socijalističkom praksom"

Nova godina počela je objavljivanjem Kardeljeva "ekspozea" na sjednici Narodne skupštine, u kojemu je govorio kako zemlje istočnoga bloka konstantno krše ugovore o prijateljstvu koji su prethodno potpisani i kako policija tih zemalja terorizira jugoslavenske građane i diplomate koji su se tamo zatekli (nema izravne kritike upućene SSSR-u).⁹⁴ Na Prvoj partijskoj konferenciji za Oblast Rijeku opet je spomenuta "ljubav prema SSSR-u", kao i u nekim prethodnim novinskim člancima, s tim da se posebno naglašava da su svi članovi Partije zbili redove oko "herojskoga" CK-a i Tita.⁹⁵ Marko Belinić među prvim je vodećim političarima čiji su govori objavljivani u *Riječkome listu* počeo otvorenije govoriti o odnosima sa SSSR-om, pa je tako na Prvoj oblasnoj konferenciji NF-a Rijeke spomenuo da je Jugoslavija SSSR-u plaćala 25 % skuplje naftu nego Švicarska (za koju se implicira da pripada bloku imperijalističkih zemalja).⁹⁶ Takva je izjava bila ravna optužbi za izdaju u to vrijeme, s obzirom na to da je SSSR načelno predvodio borbu protiv "zapadnoga imperijalizma". Na Prvoj se oblasnoj konferenciji Narodne omladine prvi put otvoreno govori i o postojanju pristalica Informbiroa, koji su označeni izdajicama koje treba istjerati iz svih organizacija.⁹⁷ Da se ne bi ponovno ponavljao odlomak o 1948. godini, treba reći samo da su se nastavile donositi rezolucije protiv Informbiroa (među tim rezolucijama, dakako, bilo je i onih donesenih na riječkome području, npr. rezolucija kulturnih radnika Riječke oblasti⁹⁸). Te su rezolucije bile i dalje suzdržane kao one iz 1948., tj. usprkos svemu još uvijek se nigdje nije spominjao definitivni razlaz sa SSSR-om i ostalim zemljama istočnoga bloka. Ipak, počele su se koristiti mnogo teže riječi od "kleveta" (npr. "kontrarevolucionarna kampanja"). Otvoreno neprijateljstvo u tisku počeo će se iskazivati od lipnja 1949., nakon odgovora sovjetske vlade na notu vlade FNRJ-a kojom se jugoslavensko vodstvo požalilo na protujugoslavenske aktivnosti koje se odvijaju u SSSR-u. O tome nešto kasnije.

Osim klasičnih prosvjednih nota zbog širenja dezinformacija, progona i/ili maltetiranja jugoslavenskih državljana koje nije potrebno posebno navoditi, bilo je i nekih članaka drugačijega sadržaja. Jugoslavenskoj stolnoteniskoj reprezentaciji onemogućen je nastup u Bratislavi na turniru za *Dunavski pehar*, tj. uvjet da se susret odigra bio je da jugoslavenski

⁹⁴ Isto, 1. siječnja 1949.

⁹⁵ Isto, 18. siječnja 1949.

⁹⁶ Isto, 21. ožujka 1949.

⁹⁷ Isto, 31. ožujka 1949.

⁹⁸ Isto, 4. lipnja 1949.

stolnotenisači igraju pojedinačno umjesto kao ekipa Jugoslavije.⁹⁹ Albanija je odbila zajedničke radove na rijeci Drima pokraj Skadarskoga jezera, koja je sprečavala otjecanje vode i time povećavala razinu jezera, usprkos tomu što je šteta zbog djelovanja te rijeke pogodila poljoprivredna zemljišta obiju država.¹⁰⁰ U povodu vijesti koje je širio Radio Budimpešta javno je istupio i poznati glumac Josip Bobi Marotti¹⁰¹, koji je poručio Mađarima "da su u laži kratke noge".¹⁰² Poput prosvjeda književnika, to je još jedan primjer u *Riječkome listu* (doduše rijedak) da prosvjednu notu šalje netko tko nije ni političar ni političko tijelo ni radnički kolektiv. Stalna poljska izložba u Beogradu zatvorila se po naredbi vlasti zato što je Poljska uporno ignorirala zahtjeve za otvaranjem slične jugoslavenske izložbe u Varšavi.¹⁰³ Ubrzo nakon toga objavljen je i članak o tome kako je Društvo za kulturnu suradnju NR-a Hrvatske i SSSR-a dobilo nove prostorije u Zagrebu.¹⁰⁴ Ta su dva primjera na neki način oprečna, no baš to govori u prilog tezi da tada još nije došlo do javnoga raskola s istočnim blokom. Pisalo se i o trgovinskim odnosima zemalja istočnoga bloka sa zapadom,¹⁰⁵ što je bila jedna od optužaba uperenih protiv Jugoslavije, a takvi će se napisi nastaviti tijekom godine. Očito je KPJ time htjela ukazati na to da upravo oni koji ih optužuju za takve stvari to isto sami prakticiraju, po čemu su u najmanju ruku morali izgledati kao licemjeri čitateljima novina. To je dobar pokazatelj da se sukob ipak zaoštrio, no ipak još nije postao potpuno otvoren. Nekako se u to vrijeme pojavila i nova serija članaka – *Istina izlazi na vidjelo*, koji su se bavili informbiroovskom propagandom i djelatnošću u zemljama istočnoga bloka i "otkrivanjem prave istine" koja navodno stoji iza takve djelatnosti. Ti su članci očigledno zamijenili jednu vrstu propagande (*Iz bratskog SSSR-a, Iz zemalja narodne demokracije*), u kojoj se prema tim zemljama konstantno iskazivala "ljubav", novom, gotovo neprijateljskom. Prvi je članak govorio o pokušajima bugarskih "povjesničara" da falsificiraju povijest NOB-a.¹⁰⁶ Nesumnjivo, ti su članci bili ono što se smatralo "prigodnim odgovorom" na napade iz tih zemalja.

Te se godine počelo otvoreno pisati i o pograničnim incidentima. Piše se o tome kako su mađarski graničari povrijedili jugoslavenski suverenitet više puta. Smatra se da se to čini

⁹⁹ Isto, 17. siječnja 1949.

¹⁰⁰ Isto, 15. veljače 1949.

¹⁰¹ Josip Marotti (1922.–) hrvatski je kazališni i filmski glumac. Tijekom svoga radnoga vijeka bio je zaposlen i u kazalištu Ivana pl. Zajca u Rijeci.

¹⁰² *Riječki list*, 8. ožujka 1949.

¹⁰³ Isto, 21. ožujka 1949.

¹⁰⁴ Isto, 10. travnja 1949.

¹⁰⁵ Isto, 8. svibnja 1949.

¹⁰⁶ Isto, 22. svibnja 1949.

radi stvaranja slike o "neprijateljskom držanju Jugoslavije".¹⁰⁷ Albanci su spomenuti u sličnu kontekstu, a radilo se, konkretno, o upadu vojnoga zrakoplova u jugoslavenski zračni prostor sa zadatkom bacanja propagandnih letaka.¹⁰⁸ Objavljen je i izvještaj o zlostavljanju jugoslavenskih graničara na granici prema Bugarskoj. Po članku ispada da su Bugari proizvoljno hvatali graničare u pratnji vlakova i odvodili ih na svoj teritorij radi ispitivanja i mučenja.¹⁰⁹ Bilo je još takvih članaka, no oni se sadržajno nisu puno razlikovali od spomenutih.

Opet su se pojavili i članci o izbjeglicama iz susjednih zemalja. Albanske izbjeglice pred "Hodžinim terorom" ugostio je ministar unutarnjih poslova NR Srbije,¹¹⁰ a članak se pojavio točno isti dan kad i izvještaj o upadu albanskoga zrakoplova. Piše se i o sudskim procesima u susjednim zemljama protiv nekih visokih partijskih dužnosnika, a u samoj Jugoslaviji sudi se osobama optuženim za špijunažu. U Bugarskoj se sudilo u sklopu velike čistke nepodobnih elemenata u partijama istočnoga bloka i skupini Trajče Kostova (u to vrijeme člana Politbiroa CK-a KP-a Bugarske), a za njega poput nekih drugih tvrdilo se na sudu da je titoist.¹¹¹ Zapravo, njegove ideje bile su u suprotnosti s Titovim (uvelike se protivio savezu Jugoslavije i Bugarske), a tom se prilikom u tisku isticalo upravo to – njegova uloga kao ibeovca i neprijatelja Jugoslavije.¹¹² U Albaniji je Enver Hodža počeo čistku svih projugoslavenskih elemenata u albanskoj KP. Najistaknutiji je u toj skupini bio Koçi Xoxe, albanski ministar unutarnjih poslova preko kojega je svojedobno Jugoslavija provodila gotovo potpun nadzor nad njihovom partijom i državnim organima.¹¹³ *Riječki list* donosi članak o tome procesu s tvrdnjom da je on montiran i da su optužbe neistinite,¹¹⁴ a nešto kasnije izlazi i cijeli članak posvećen Xoxeu, u kojemu se ističe da je on bio jedan od stvarnih pokretača albanske KP.¹¹⁵ Budući da se u dosta tih procesa optužene pokušavalo diskreditirati uvođenjem jugoslavenskih ibeovskih emigranata kao svjedoka,¹¹⁶ kasniji članci, poput onoga o budimpeštanskome procesu, navodili su kako su ta suđenja uperena protiv same Jugoslavije.¹¹⁷

¹⁰⁷ Isto, 9. ožujka 1949.

¹⁰⁸ Isto, 29. ožujka 1949.

¹⁰⁹ Isto, 3. travnja 1949.

¹¹⁰ Na i. mj.

¹¹¹ Banac, I., nav. dj., str. 123.

¹¹² *Riječki list*, 2. travnja 1949.

¹¹³ Banac, I., nav. dj., str. 50.

¹¹⁴ *Riječki list*, 8. svibnja 1949.

¹¹⁵ Isto, 15. lipnja 1949.

¹¹⁶ Banac, I., nav. dj., str. 213.

¹¹⁷ *Riječki list*, 21. rujna 1949.

Što se tiče suđenja u Jugoslaviji, najviše je bilo procesa protiv mađarskih skupina ubačenih s ciljem širenja informbiroovske propagande. Jedan članak te ljude opisuje kao "bivše fašiste u službi mađarske obavještajne službe".¹¹⁸ Propagandna je važnost takvih članaka neupitna, jer su oni svojevrsna demonstracija odlučnosti jugoslavenskih vlasti u eliminiranju "stranih agenata". Što se tiče jugoslavenskih izeovaca u emigraciji, jedan je članak posvećen isključivo njima – u Pragu je skupina provokatora upala u prostorije *Jugoslavenske knjige* i počela vrijeđati zaposlenike. Navedeno je i da se cijela priča nastavila na jugoslavenskoj izložbi praškoga velesajma, gdje su se dotični provokatori preselili nakon što ih se izbacilo iz *Jugoslavenske knjige*, a policija je sve to mirno promatrala.¹¹⁹ Taj je članak zapravo prvi izravni spomen propagande i akcija koje su provodili jugoslavenski izeovci u *Riječkome listu*. Vjerojatno se u javnosti već naveliko pričalo i o tome, pa su vlasti odlučile javno osuditi takve aktivnosti.

Na vanjskopolitičkome planu prevladava, bar s obzirom na napise u novinama, vrlo neobičan odnos "toplo-hladno" između Jugoslavije i SSSR-a. S jedne strane SSSR i dalje iskazuje podršku u vezi Slovenske Koruške,¹²⁰ no s druge Jugoslaviju se potpuno ignorira prilikom osnivanja SEV-a (Vijeća za uzajamnu ekonomsku pomoć) nepozivanjem na osnivačku sjednicu.¹²¹ Nešto prije toga, početkom godine, Jugoslavija i SSSR potpisali su trgovinski sporazum za 1949., kojim je robna razmjena smanjena osam puta zbog nesuglasja oko omjera uvoza i izvoza (SSSR je npr. htio dobivati više olova za manje nafte).¹²² Možda je i taj sporazum igrao ulogu u nepozivanju Jugoslavije na osnivačku sjednicu SEV-a. U Pragu je jugoslavenskim predstavnicima onemogućeno sudjelovanje na paralelnome Kongresu pristalica mira (održavao se istodobno s kongresom u Parizu)¹²³, očito pod utjecajem SSSR-a.¹²⁴ Što se drugih zemalja tiče, par se članaka osvrće na mađarsko nepoštivanje reparacijskih obveza.¹²⁵ Vrlo je vjerojatno da se Mađarska ohrabrila stavom SSSR-a prema Jugoslaviji pa je iskoristila priliku obustaviti isplatu ratne odštete.

Trenutak je koji se može smatrati početkom otvorena neprijateljstva 5. lipnja 1949. Tada je objavljeno preko cijele naslovne stranice da su Jugoslavija i SSSR razmijenili note u

¹¹⁸ Isto, 6. travnja 1949.

¹¹⁹ Isto, 22. ožujka 1949.

¹²⁰ Isto, 11. veljače 1949.

¹²¹ Isto, 3. veljače 1949.

¹²² Isto, 4. siječnja 1949.

¹²³ Kongres pristalica mira održan je istodobno u Parizu i u Pragu zbog nemogućnosti sovjetskih delegata da dobiju vizu za ulazak u Francusku. Na tome je kongresu osnovana organizacija *Svjetsko vijeće za mir*, koja je zagovarala mir u svijetu i unilateralno razoružanje zapadnih sila, a za koju se smatra da je godinama dobivala sovjetsku financijsku pomoć za svoju djelatnost.

¹²⁴ *Riječki list*, 24. travnja 1949.

¹²⁵ Isto, 3. ožujka i 1. lipnja 1949.

kojima su izrečene teške optužbe. U prvoj Jugoslavija optužuje SSSR da pruža utočište jugoslavenskim emigrantima koji šire iberovsku propagandu, a u drugoj SSSR optužuje Jugoslaviju da provodi neprijateljsku politiku prema njemu i da je u Beogradu na vlasti antikomunistički i antidemokratski režim. Cijeli je članak zapravo obrazlaganje što sve Jugoslavija zamjera SSSR-u i ostatku istočnoga bloka. Bez obzira što se u članku navodi da će Jugoslavija i dalje ostati vjerna svojoj politici prijateljstva prema svim "demokratskim" zemljama, očito je iz cijeloga teksta da su odnosi s tim zemljama pali na najnižu razinu.¹²⁶ Sve su prosvjedne note od toga trenutka nadalje bile izuzetno oštre i mnogo češće su se pojavljivale u novinama nego dosad, a ni jedan članak nakon toga dana neće pozitivno govoriti o SSSR-u i njegovim satelitima.

Nakon toga se incidenta znatno počeo isticati uspjeh Titove petoljetke, koja je u tome trenutku bila negdje na pola puta. Kako je Kardelj ustvrdio, "rezultati politike naše Partije i napora naših radnih ljudi su opipljivi i vidljivi i ne mogu se poreći praznim riječima".¹²⁷ Obilježavalo se i godinu dana od Rezolucije objavljivanjem članka koji se također osvrnuo na jugoslavenske privredne uspjehe i označio samu Rezoluciju kao "sramnu".¹²⁸ Uslijedio je i članak o samome završetku prve polovice petoljetke u kojemu se istočni blok zbog svojih postupaka prema Jugoslaviji svrstava uz "zapadne imperijaliste".¹²⁹ Bez sumnje, takva je usporedba bila najgora uvreda, budući da se na zapadne zemlje gledalo kao na neprijatelje socijalizma. Našao se tu i govor člana Politbiroa CK-a KPJ-a Ivana Gošnjaka¹³⁰ na konferenciji partijske organizacije Ministarstva narodne obrane. On je istaknuo da je "Armija (jugoslavenska, nap. S. M.) čvrsta i jedinstvena", naravno uz zalog vjernosti državnome i partijskome rukovodstvu.¹³¹ Gošnjakove su riječi, nesumnjivo, bile pokušaj stvaranja slike o vojsci, tj. Armiji, kao jedinstvenoj organizaciji koja je nadasve lojalna svojoj državi i rukovodstvu, a iz primjera ljudi kao što je prethodno spomenuti pukovnik Dapčević vidljivo je da nisu svi u Armiji bili jedinstveni u stavu o Rezoluciji.

SSSR je prosvjedovao i protiv procesa koji su se vodili protiv ruskih emigranata zbog špijunaže.¹³² Ti su ljudi uglavnom bili bivši bjelogardejci ili njihovi potomci, koje je sovjetska vlada zbilja vrbovala da postanu doušnicima SSSR-a u Jugoslaviji. Zato je protiv njih nakon

¹²⁶ Isto, 5. lipnja 1949.

¹²⁷ Isto, 23. lipnja 1949.

¹²⁸ Isto, 30. lipnja 1949.

¹²⁹ Isto, 3. srpnja 1949.

¹³⁰ Ivan Gošnjak (1909.–1980.) bio je političar i borac NOB-a. Odradio je više mandata kao savezni sekretar za obranu u vladi Jugoslavije.

¹³¹ *Riječki list*, 5. srpnja 1949.

¹³² Isto, 2. kolovoza 1949.

objave Rezolucije i počela koncentrirana kampanja.¹³³ Istom prilikom objavljen je i članak u kojemu se SSSR izravno optužuje za izdaju Slovenaca u Koruškoj. Naime kako je i prije spomenuto u ovome radu, SSSR je okrenuo leđa jugoslavenskim zahtjevima i potpisao sporazum po kojemu se Austriju vraća u granice iz 1938. O tome je razmijenjeno više nota u kojima se jasno isticao stav Jugoslavije da je SSSR izdao njene interese. Organizirani su i prosvjedni skupovi građana i radnika povodom te odluke mirovne konferencije, među kojima je bio i radni kolektiv *Rikarda Benčića*.¹³⁴ Prosvjedi su organizirani i povodom svih tih nota s kojih se poručuje, između ostaloga, i to da "dok oni tvrde da se u Rijeci vrše sabotaze mi već punih mjesec dana dnevno premašujemo plan".¹³⁵ Opet se dakle ističu navodni uspjesi kao odgovor SSSR-u.

Čehoslovačka se spominje u više navrata. Primjerice spominje se da Čehoslovačka krši sporazum o trgovačkoj razmjeni između dviju zemalja,¹³⁶ što su zasigurno radile i druge države. Drugi članak o puštanju u pogon termoelektrane u Makedoniji spominje i da su u izgradnji sudjelovali i radnici iz ČSR-a, koji su je pokušali sabotirati.¹³⁷ Vjerojatno je bilo sličnih problema i s gostujućim radnicima iz drugih država. Nekoliko dana nakon toga objavljuje se tekst o prosvjedu "Čehoslovaka" iz Tuzle protiv stava Čehoslovačke.¹³⁸ Na sličan način reagiraju i druge nacionalne manjine, npr. Rumunji.¹³⁹ Tim se primjerima može dobiti približna slika o odnosima sa svim zemljama istočnoga bloka. Naročito je zanimljivo korištenje pripadnika nacionalnih manjina u propagandne svrhe, tj. pokušaj diskreditiranja vodstava država istočnoga bloka.

Da bi se dodatno diskreditirala vodstva tih država, koristile su se i druge skupine. Važan je potez osnivanje brigade albanskih izbjeglica za rad na isušivanju Skadarskoga jezera, a te je radove prethodno albanska vlada odbila.¹⁴⁰ Prosvjedovali su i bivši pripadnici Internacionalnih brigada iz španjolskoga građanskoga rata.¹⁴¹ Iza djelovanja brigada, kao što je poznato, stajala je Kominternu, odnosno SSSR, pa je takav istup zacijelo bio dodatna propaganda protiv sovjetske politike. Pisalo se i o iskustvima jugoslavenskih građana koji su putovali u SSSR, tj. o njihovim saznanjima što sovjetske vlasti govore o stanju u Jugoslaviji

¹³³ Banac, I., nav. dj., str. 208.

¹³⁴ *Riječki list*, 7. srpnja 1949.

¹³⁵ Isto, 7. rujna 1949.

¹³⁶ Isto, 14. lipnja 1949.

¹³⁷ Isto, 3. kolovoza 1949.

¹³⁸ Isto, 5. kolovoza 1949.

¹³⁹ Isto, 9. kolovoza 1949.

¹⁴⁰ Isto, 14. rujna 1949.

¹⁴¹ Isto, 16. rujna 1949.

(represija, visoke cijene itd.).¹⁴² Protiv Informbiroa korišteni su i iseljenici s jugoslavenskih prostora, koji su svojim rezolucijama podržavali jugoslavenske vlasti, poput onih u Kanadi¹⁴³ i SAD-u.¹⁴⁴

I dalje se vršila represija nad jugoslavenskim građanima koji su se našli u drugim zemljama službeno ili nekim drugim poslom (npr. SSSR je svojedobno odbio pustiti kući djecu koja su kao kadeti bila na sovjetskim vojnim učilištima¹⁴⁵), a prava je novost bila odluka mađarskoga veleposlanstva u Čehoslovačkoj da odbije izdati tranzitnu vizu nizozemskim sportašima na putu za Jugoslaviju. Na djelu su bili dakle i pokušaji fizičke izolacije Jugoslavije.

Riječki list objavio je i napise u zapadnome tisku o informbiroovskoj krizi. U tim se člancima ističe licemjerje SSSR-a u nastupu prema Jugoslaviji, primjerice kako Staljin optužuje Tita da je fašist, a on sam je "stisnuo ruku krvožednog Hitlera".¹⁴⁶ Možda je prenošenje napisa stranoga tiska bio nagovještaj drugačijega stava prema zapadu, jer do toga trenutka među obrađenim materijalima nije bilo ni jednoga slučaja da se prenose kritike na račun SSSR-a iz zapadnih medija.

Jugoslavenska propaganda koristila se i pjesničkim izražavanjem. Objavljena je pjesma Branka Ćopića¹⁴⁷ *Odgovor bugarskom pjesniku*. U pjesmi kritizira Bugare vjerojatno povodom brojnih incidenata na granici. Citirajući dijelom i srpski narodni ep *Banović Strahinja* (uključujući i stih: *Nemam s kime ladno piti vino.*), on im na kraju pjesme poručuje:

*Prođi se zato kavge i gledaj posla svoga,
kad su ti slobodu dali da možeš srećan biti.
Niti imam s kime piti rumeno vino,
niti se smijemo, bratko, na tebe osloniti.*¹⁴⁸

Počele su nestajati i formalne veze Jugoslavije i SSSR-a. Na prijedlog Jugoslavije, koji je SSSR prihvatio, ukinuta su mješovita jugoslavensko-sovjetska društva za parobrodarstvo i civilno zrakoplovstvo.¹⁴⁹ Prekid odnosa na višim razinama uslijedio je nedugo zatim, no o tome kasnije.

¹⁴² Isto, 9. kolovoza 1949.

¹⁴³ Isto, 13. srpnja 1949.

¹⁴⁴ Isto, 27. kolovoza 1949.

¹⁴⁵ Isto, 11. kolovoza 1949.

¹⁴⁶ Isto, 7. rujna 1949.

¹⁴⁷ Branko Ćopić (1915.–1984.), bio je pisac rodnom iz BiH. Najpoznatiji je po svojim pričama za djecu, poput *Ježeve kućice*, koje su poznavale generacije u bivšoj Jugoslaviji.

¹⁴⁸ *Riječki list*, 17. srpnja 1949.

¹⁴⁹ Isto, 4. rujna 1949.

Novost su u *Riječkome listu* bili pokajnički telegrami "administrativno kažnjenih" osoba (ibeovaca). Prvi je takav telegram sadržavao riječi zahvalnosti vodstvu Partije što su ih "izdvojili iz sredine" u kojoj su bili pod utjecajem ibeovske propagande i djelovali protiv državnoga vrha. Naglašava se da je "snaga Partije" upravo to što su dobili tako "blag" tretman nakon svega što su učinili. Tvrđili su da su uvidjeli svoje pogreške i da se obvezuju pridržavati se odluka Petoga kongresa KPJ-a, a također i suprostaviti se svim jugoslavenskim neprijateljima. Rezoluciju je navodno potpisalo 1 416 osoba, dok ju je 51 osoba odbila potpisati. U članku se tvrdi da su to svi (dotad) "administrativno kažnjeni" u cijeloj Jugoslaviji.¹⁵⁰ Biti "administrativno kažnjen" bio je ljepši izraz za kaznu koju bi u većini slučajeva izrekli UDBA-ina organi nakon istražnoga procesa koji bi vodili isti ti ljudi.¹⁵¹ Ti su istražni procesi trajali i po nekoliko mjeseci,¹⁵² a poznato je da su istražitelji imali odriježene ruke u pogledu metoda ispitivanja. Konačni su rezultat tih kazni trebali biti slomljeni i preodgojeni ljudi, čija će odanost Partiji biti obnovljena.¹⁵³ Što se samoga broja tiče, službeni je broj bio manji od stvarnoga broja kažnjenih osoba, a o broju se uhićenika ne zna ništa pouzdano.¹⁵⁴ Stoga je vrlo vjerojatno, ako ne i sigurno, da je ukupni broj od 1 467 osoba netočan, odnosno manji od stvarnoga broja. Očigledno je da se postojanje ibeovskih grupacija nije moglo skrivati od javnosti, no isto tako iz toga je primjera vidljivo da je Partija broj tih ljudi pokušavala što više umanjiti, a također i prikazati njihovo kažnjavanje banalnom stvari, gotovo kao da je riječ o djeci koja su dobila ukor u školi.

Kao što je poznato, krajem 1949. zasjedala je Generalna skupština UN-a. I ta je međunarodna institucija poslužila kao "bojno polje" za sukob Jugoslavije i SSSR-a. Edvard Kardelj govorio je u ime Jugoslavije i pred cijelom Generalnom skupštinom osudio nasrtaje SSSR-a na Jugoslaviju, ne propustivši spomenuti proklamirani stav SSSR-a o poštivanju suverenosti drugih država, koji je SSSR očito više puta pogazio.¹⁵⁵ Nekoliko dana kasnije, u intervjuu za *New York Times*, istaknuo je da Jugoslavija teži izboru u Vijeće sigurnosti i da će, ako dođe do toga, ona voditi brigu isključivo o svojim i općeljudskim interesima, za razliku od dosadašnje podrške SSSR-u u svim pitanjima.¹⁵⁶ Kardelj je tim postupkom internacionalizirao taj spor, što su zapadne vlade i nagradile izborom Jugoslavije u VS

¹⁵⁰ *Riječki list*, 19. kolovoza 1949.

¹⁵¹ Banac, I., nav. dj., str. 231.

¹⁵² Isto, str. 232.

¹⁵³ Na i. mj.

¹⁵⁴ Jandrić, B., *Nacionalna i socijalna struktura ibeovaca iz Hrvatske na Golom otoku u razdoblju 1949.–1952.*, Časopis za suvremenu povijest, god. 25, br. 2/3, 1993., str. 183–202.

¹⁵⁵ *Riječki list*, 28. rujna 1949.

¹⁵⁶ Isto, 4. listopada 1949.

UN-a.¹⁵⁷ Tomu je događaju posvećen i članak, a posebno se navodi da je do izbora došlo usprkos lobiranju SSSR-a protiv Jugoslavije. Naime po sovjetskom delegatu Višinskom time se navodno kršio "sporazum među džentlmenima" SAD-a i SSSR-a.¹⁵⁸ Osim toga bilo je mnogo prepucavanja između jugoslavenskih i sovjetskih delegata na sjednicama raznih odbora UN-a. Jedan je primjer toga i sovjetska tvrdnja da Jugoslavija želi srušiti socijalistički poredak u Mađarskoj i tomu u prilog navodi "dokaze" s Budimpeštanskoga procesa.¹⁵⁹

Odnosi Jugoslavije s istočnim blokom dodatno su zahlađeni i izvan okvira UN-a, što se odmah popratilo novinskim člancima. Sovjetska je vlada jednostrano otkazala Ugovor o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći s Jugoslavijom,¹⁶⁰ a odmah nakon toga jednako su postupile i Poljska, Mađarska, Rumunjska i Bugarska (Bugarska je kasnije otkazala i Sporazum o olakšavanju prelaska granice¹⁶¹).¹⁶² Osim toga jugoslavenska je vlada odlučila protjerati dio osoblja poljskoga i čehoslovačkoga veleposlanstva,¹⁶³ i to nakon što se slično dogodilo nekim službenicima veleposlanstva Jugoslavije u Budimpešti.¹⁶⁴ Takav su tretman dobili nešto kasnije i sudionici jugoslavenske vojne misije u sovjetskome sektoru Berlina.¹⁶⁵ Brojni su članci gotovo svakodnevno opisivali i "nedaće" jugoslavenskih građana u zemljama istočnoga bloka. No jedan članak pokazuje da je taj sukob dobio i šire dimenzije. Francuska je KP, povodom nogometne utakmice između Jugoslavije i Francuske, pozvala francuske reprezentativce da bojkotiraju utakmicu jer je to samo još jedna "titovska manifestacija". U članku se taj ispad osuđuje i smatra se ibeovskom propagandom.¹⁶⁶

Nije jedino KP Francuske stala na stranu Informbiroa. I među talijanskim je komunistima prevladalo stajalište za Rezoluciju,¹⁶⁷ a njihovi poslušnici, Vidalijeve pristaje u KP-u STT-a, također su je podržavali. Tako se u jednome članku navodi da su posljedice informbiroovske djelatnosti na području STT-a dovele do raskola tamošnje partije i do približavanja stavu KP-a Italije o priključenju Trsta Italiji.¹⁶⁸ Spominje se i da tršćanski ibeovci podržavaju ukidanje slovenskih škola i razreda u Zoni A, što se ocjenjuje kao

¹⁵⁷ Banac, I., nav. dj., str. 137.

¹⁵⁸ *Riječki list*, 21. listopada 1949.

¹⁵⁹ Isto, 16. listopada 1949.

¹⁶⁰ Isto, 2. listopada 1949.

¹⁶¹ Isto, 13. studenoga 1949.

¹⁶² Isto, 4. listopada 1949.

¹⁶³ Isto, 8. listopada 1949.

¹⁶⁴ Isto, 30. rujna 1949.

¹⁶⁵ Isto, 11. prosinca 1949.

¹⁶⁶ Isto, 30. listopada 1949.

¹⁶⁷ Banac, I., nav. dj., str. 182.

¹⁶⁸ *Riječki list*, 12. listopada 1949.

talijanski šovinizam.¹⁶⁹ Još je jedan primjer KP Austrije, koja se spominje u članku o njihovu neuspješnu pokušaju raspuštanja Društva za razvoj privrednih i kulturnih veza između Austrije i Jugoslavije. Taj se pokušaj također smatrao ibeovskom djelatnošću. KP Austrije radila je, čini se, i na ukinuću tiskovina koruških Slovenaca,¹⁷⁰ što je slično pozicijama KP-a STT-a, odnosno KP-a Italije. KP Grčke za poraz je u građanskom ratu okrivljavala "Titovu kliku", što je ocijenjeno "klevetom" i "revizionističkom politikom Informbiroa", a u komentaru se krivnja za poraz pripisuje upravo KP-u Grčke, tj. njihovim ibeovcima.¹⁷¹ Do prelaska je KP-a Grčke na stranu Informbiroa zbilja došlo, no zbog Titova ustupka zapadu, tj. zatvaranja granice prema Grčkoj, što je komunističkim gerilcima uskratilo potrebnu logističku pomoć.¹⁷² Ironično, u prethodnome se članku u kojemu je prvi put objavljena kapitulacija KP-a Grčke taj poraz pripisao politici koju provodi SSSR.¹⁷³ Tim se člankom dakle htjelo zataškati tajne dogovore i geste prijateljstva koje je Tito razmjenjivao sa zapadom. Ibeovci su djelovali čak i u Velikoj Britaniji, gdje su isto zabilježeni pokušaji razbijanja Britansko-jugoslavenskoga udruženja.¹⁷⁴

Na kraju treba spomenuti i objavu Druge rezolucije Informbiroa, u kojoj se jugoslavensko vodstvo proglašava fašističkim i osuđuje ga se za izdaju nacionalnih interesa.¹⁷⁵ U podužem se članku nisu štedjele riječi o autorima Druge rezolucije, kao što ni oni nisu štedjeli riječi o Titu i KPJ-u. To se može smatrati točkom nakon koje nije smjelo biti više nikakve sumnje u javnosti da su SSSR i ostale zemlje istočnoga bloka, pa i neke druge komunističke partije, postali neprijateljima Jugoslavije. Ton članka, u svakome slučaju, nije ostavljao mjesta sumnji. Propaganda koja se odašiljala u javnost preko *Riječkoga lista* nije više nimalo pošteđivala te zemlje i partije, a takvo se stanje stvari zasigurno nastavilo i narednih godina.

Partijska linija

Odjeci Rezolucije Informbiroa u *Riječkome listu* bile su isključivo informacije koje je KPJ propuštala kroz svoj cenzorski filter, a to su bile one koje su bile u skladu s trenutnom

¹⁶⁹ Isto, 26. studenog 1949.

¹⁷⁰ Isto, 17. prosinca 1949.

¹⁷¹ Isto, 4. prosinca 1949.

¹⁷² Banac, I., nav. dj., str. 137.

¹⁷³ *Riječki list*, 21. listopada 1949.

¹⁷⁴ Isto, 22. studenog 1949.

¹⁷⁵ Isto, 8. prosinca 1949.

partijskom linijom. Bez obzira na to, ovo je istraživanje pokazalo da su novinski članci kao odraz partijske politike bili odraz njezina postupna mijenjanja, moglo bi se reći i kolebljivosti.

Primjećuje se tendencija da Partija gotovo svaki događaj, pa i one manje značajne, koristi u propagandne svrhe. Jesu li ti članci bili i preuveličani u tu svrhu ne može se sa sigurnošću reći, no definitivno postoje članci iz toga razdoblja koji su bili falsifikat, poput većega dijela ibeovske propagande. Koliko se informacija objavljivalo, toliko ih se i nije objavljivalo. Prešućuje se prava sudbina osuđenih ibeovaca, a neko vrijeme ne spominje se ni postojanje tih grupacija. Očito je KPJ htjela na taj način očuvati sliku jedinstva Partije i države u javnosti.

Riječki list zasigurno je odigrao važnu ulogu u partijskoj politici prema široj javnosti, a to je vidljivo iz revnosti kojom su novine bile popunjavane vijestima o informbiroovskoj krizi. Članci obrađeni u ovome radu vjerojatno nisu ni polovica ukupnoga broja članaka koji su se bavili tom tematikom, što je dokaz da je dnevni tisak zaista bio ključan faktor u oblikovanju javnoga mijenja. Treba spomenuti i članke koji uglavnom nisu pokriveni ovim radom, a to su oni o riječkim poduzećima, radnicima i njihovim "radnim uspjesima". Zasigurno je takva vrsta propagande također pomagala jer, kako se na više mjesta isticalo, "radni uspjesi su najbolji odgovor klevetama Informbiroa", budući da se te "klevete" nisu odnosile samo na odnos Jugoslavije sa zemljama istočnoga bloka nego i na model "izgradnje socijalizma" koji je Jugoslavija primjenjivala.

Literatura

1. Banac, Ivo, *Sa Staljinom protiv Tita*, Globus, Zagreb, 1990.
2. Jandrić, Berislav, *Djelatnost sljedbenika Rezolucije Informbiroa u Hrvatskoj 1948.–1953.*, Časopis za suvremenu povijest, god. 26, br. 2, 1994.
3. Jandrić, Berislav, *Nacionalna i socijalna struktura ibleovaca iz Hrvatske na Golom otoku u razdoblju 1949.–1952.*, Časopis za suvremenu povijest, god. 25, br. 2/3, 1993.
4. *Riječki list*, 1. siječnja 1948. – 31. prosinca 1949.

Sanjin Matijević: The echoes of the Cominform Resolution in the «Rijeka List» newspaper (1948–1949) (summary)

This paper is a contribution to the study of Rijeka everyday life during the turbulent times of 1948/1949, when, with the Cominform Resolution, the cordial relationship of the USSR and the newly formed Yugoslavia ends. Through the analysis of the “Riječki list” newspaper we gain some interesting insights into the relation of the Yugoslavian authorities towards the Resolution, and consequently what the public of Rijeka was able to gain information about. The analysis is based not only on the statements of the politicians and their protests, but also on the articles on culture or sports. During 1949 the crisis deepens, the public becomes more informed about it, and the number of articles directly criticizing USSR increases. The author provides commentary and conclusions on the amount and reliability of the information available to the public.

Sanjin Matijević: Anklang der Resolution des Informbüros in der Zeitschrift «Riječki list» (1948-1949) (Zusammenfassung)

Diese Arbeit ist ein Beitrag zur Erforschung des Alltags in Rijeka, während den turbulenten Ereignissen in den Jahren 1948 und 1949, als die Resolution des Informbüros verabschiedet wurde, wodurch die freundschaftliche Beziehung zwischen des neu entstandenen Jugoslawien und der UdSSR beendet wurde. Durch die Analyse der Zeitschrift «Riječki list» kommt man zu interessanten Erkenntnissen über die Beziehung der jugoslawischen Gewalt zur Resolution des Informbüros und somit kann man feststellen, worüber die Öffentlichkeit der Stadt Rijeka informiert werden konnte, d.h. durfte. Diese Arbeit basiert nicht nur auf den Anleitungen zu den Aussagen der Politiker und ihren Noten, die Beziehung zur Resolution wird auch aufgrund der Artikel über Sport und Kultur festgelegt. Es stellte sich heraus, dass sich während des Jahres 1949 die Krise noch mehr ausweitete und der Öffentlichkeit wurde darüber mehr Auskunft erteilt. Es entsteht auch eine größere Anzahl von Artikeln, die unmittelbar die UdSSR angreifen. Wie viele Informationen in die Öffentlichkeit gelangen und bis zum welchen Maße sie richtig waren; zu all dem hat der Autor Kommentare geschrieben uns Schlüsse gezogen.

Sanjin Matijević: L' eco della Risoluzione dell' Informbiro nel giornale "Riječki list" (1948–1949) (riassunto)

Questo articolo è il contributo alla ricerca sulla vita quotidiana di Fiume nei drammatici anni del 1948/1949, quando grazie alla Risoluzione dell' Informbiro scompare l' amicizia tra gli stati della neostabilita Jugoslavia e l' Unione sovietica. Analizzando il contenuto del "Riječki list" scopriamo molte nuove ed interessanti conoscenze sulla relazione dello stato jugoslavo contro la Risoluzione e possiamo constatare su che cosa il pubblico fiumano poteva ricevere informazioni. Questo articolo non si basa soltanto sulle dichiarazioni dei politici e sulle loro note di protesta, ma il rapporto verso la Risoluzione si può scoprire anche dagli articoli sportivi e culturali. Si è mostrato che durante l' anno 1949 la crisi diventa sempre più seria e il pubblico diventa sempre più informato. Appaiono anche articoli che attaccano direttamente l' Unione sovietica. Il tutto è seguito dai commenti dell' autore e dalle conclusioni sulla quantità delle informazioni che arrivavano al pubblico e su quanto erano esatte.

Sanjin Matijević: Les résonances de la Résolution du Kominform dans le Riječki list (résumé)

Cet article est une contribution à l'étude de la vie quotidienne à Rijeka pendant les événements tumultueux 1948/1949, au cours desquels la relation amicale parmi l'état nouvelle Yougoslavie et l'U.R.S.S. cesse par la Résolution du Kominform. En analysant le contenu de Riječki list, nous arrivons aux connaissances intéressantes concernant la relation des autorités yougoslaves vers la Résolution et c'est ainsi que nous pouvons constater duquel le public de Rijeka a pu obtenir les informations. L'article est fondé non seulement sur le renvoi aux déclarations et notes des politiques, mais l'attitude vers la Résolution du Kominform est aussi établie sur la base des articles du sport et de la culture. Il se montrait que pendant l'année 1949, la crise s'intensifie et le public est plus en plus informé d'elle. Un grand nombre d'articles qui attaquaient directement l'U.R.S.S. apparurent. Tout cela est accompagné des commentaires et les conclusions d'auteur concernant la quantité d'informations accessibles au public et leur vraisemblance.